

**XALQ ŞAİRİ BƏXTİYAR VAHABZADƏ
KİTAB, KİTABXANA VƏ KİTABXANAÇI HAQQINDA****G.SƏFƏROVA***magistrant*

Kitab ən qədim dövrlərdən başlayaraq xalqın mühüm mədəniyyət mənbəyi və qüdrətli tərbiyə vasitəsi kimi qiymətləndirilmişdir. Çünki faydalı kitab həqiqətən milyonlarla insanın sədaqətli dostu və məsləhətçisi, hamisi və tərbiyəçisidir. İnsanlar kitab vasitəsilə həyatı və dünyanı öyrənmiş, təlim, tərbiyə almış, cəmiyyətin qanunauyğunluqlarını öyrənərək dərk etmiş, öz mənəvi aləmlərini zənginləşdirmiş və mədəni səviyyələrini yüksəltmişlər. Kitab ayrı-ayrı yaş və ixtisas qrupuna daxil olan bütün insanları bəşər mədəniyyəti xəzinəsi ilə ətraflı tanış edir, elm və texnikanın ən yeni nailiyyətlərinin əsas mənbəyi kimi oxucuların köməyinə çatır, dünyada baş verən hər cür hadisələri, ideyaları başa düşməkdə onların mənəvi yardımçısına çevrilir. Ötən əsrlərin və indiki dövrün misilsiz ixtira və kəşfləri, mühüm elmi-texniki, ictimai-sosial, ədəbi-bədii yenilikləri kitab vasitəsilə geniş xalq kütləsinə çatdırılır və səmərəli tətbiq olunur. Beləliklə, kitab ən mühüm məlumat mənbəyi kimi tarixin fəal daşıyıcısı rolunda çıxış edir [4].

Məhz buna görədir ki, müasir informasiya cəmiyyəti şəraitində respublikamızda kitab, kitabxana və kitabxanaçı problemlərinin tədqiqinə böyük diqqət yetirilir, fundamental tədqiqatlar aparılır. Belə tədqiqatların aparılmasında və təşkilində BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrası və bu kafedraya 50 ilə yaxın rəhbərlik edən, uzun illərdən bəri Azərbaycan elmi kitabxanaşünaslıq məktəbinin beşiyi başında duran, yeni milli ideologiyaya, Azərbaycançılıq ideologiyasına söykənərək, bu ideologiyanın əsas müddəalarına əsaslanaraq onu tədqiq edən Əməkdar elm xadimi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfovun xüsusi xidmətləri olmuşdur. Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin banisi A.Xələfov milli kitabxanaşünaslığı yeni nəzəriyyə və ideyalarla zənginləşdirmişdir [3].

Əbəs yerə deyil ki, kitabın mühüm maddi daşıyıcı kimi insanın həyatında əsaslı rol oynaması, onların qorunması, qədim abidələrin bugünkü gündə də öz ululuğunu, aliliyini saxlaması Azərbaycan qanunvericiliyində də öz əksini tapmışdır. 1999-cu il 12 mart tarixli “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda kitabxanaların ən mühüm vəzifələrindən biri kimi qeyd olunur: “Kitabxana xidmətinin vəzifəsi kitabxana sərvətlərinin, dünya ədəbiyyatı nümunələrinin etibarlı şəkildə toplanması, qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılmasından, onların əhali arasında geniş təbliğindən, bəşəri də-

yərlərə yiyələnmək, müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaş yetişdirilməsinə fəal yardım etməkdən ibarətdir” [5].

Kitab, kitabxana və müəllim sahəsində dəyərli fikirlər söyləyən, yaradıcılığında dönə-dönə bu məsələlərə toxunan görkəmli şəxsiyyətlərdən biri də Bəxtiyar Vahabzadədir. Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycanın və Türk dünyasının filosof şairi, dramaturqu, istedadlı alim və publisisti olmaqla yanaşı, qeyrətli və cəsarətli ictimai xadim, sadə və səmimi insan kimi də məşhurdur. Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası dünya, insan, sevgi və azadlıq haqqında çirpintilərin poeziyasıdır. Bu poeziya bir sözlük, bir obrazın maqnit sahəsində keçmiş, bu günü və gələcəyi qovuşdurur, hər dəfə də dünyanın taleyinə bir nöqtədən bütün mənəvi qüdrətini insanların yolunda sərf etməyə hazır olan fədakar humanizm zirvəsindən yanaşır.

Bu fikirlərin təsdiqi olaraq Bəxtiyar Vahabzadə haqqında ABŞ-da çıxan, böyük nüfuza malik olan və tirajı milyon aşan “Nyu-York Tayms” qəzetinin səhifələrində məqalə dərc edilmişdi. Belə bir qəzetin səhifələrində xalq şairimiz barədə belə yazının verilməsi Azərbaycan xalqı üçün şərəfdir. Çünki bu yazı ABŞ-da həm Azərbaycana, həm də şeirləri bu yaxınlarda ayrıca kitab halında amerikalı oxucuları ilə görüşmüş Bəxtiyar Vahabzadə şəxsiyyəti və sənətinə ehtiramın əlamətidir [5].

Bəxtiyar Vahabzadə xalqı, torpağı ilə bağlı bir məlum ünvana qarşı “vuruşurdu”. Amma doğma dili ilə bağlı, o, iki cəbhədə “döyüşməli” olub: onun doğma dilini öz evində sıxışdıran rejimə qarşı və bir də “öz artilleriyasına” qarşı. Xalq şairini öz içimizdə öz dilimizə xor baxanlar daha çox əzirdi. Onun fikrincə milli dildən məhrum olunan insan üçün millət ruhu daşıya bilməyəcəyi, daşımaq istəmədiyi yükədən başqa heç nə deyil. Belə insan üçün mənəviyyat, tarix, kök əhəmiyyətsiz və hətta ikrahdan və ironik baxışdan başqa bir şeyə layiq olmayan məfhumdur.

B.Vahabzadənin zəngin irsini ətraflı şərh etmək üçün, ilk növbədə onun şeirə, sənətə, kitaba olan münasibətini müəyyənləşdirmək lazımdır. Xalq şairi hər bir əsərini qələmə almazdan əvvəl oxucusunu düşünüb, ona necə təsir etməyin yollarını arayır. Şairin qələmə aldığı bütün əsərləri oxucular tərəfindən diqqətlə oxunmuş, geniş dünyagörüşünə və güclü məntiqə malik bir şəxsiyyət kimi böyük hörmət qazandırmışdı. Xalq şairinin özünün müəllim dairəsi geniş olmuş və o, hər bir əsərini yazarkən xeyli axtarışlar aparmış, bir fikir götürmək üçün yüzlərlə kitab oxumuşdu. Sözlükün ecazkar qüvvəsini və qüdrətini daim tərənnüm edən sənətkar kitabı, kitabxanayı yüksək qiymətləndirmiş, insanın bilikli, ləyaqətli, ağıllı-kamallı insan kimi tərbiyələnməsində kitabı və kitabxanayı birinci yerdə hesab etmişdir.

XX əsr poetik fikrinin görkəmli nümayəndəsi olan xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə irsində sözə, kitaba, müəllimə, elmə, maarifə çox yüksək qiymət verir, onların hər birinin gənc nəslin mənəvi tərbiyəsinə müstəsna təsirindən

bəhs edir. Şairin yaradıcılığına həsr olunmuş çoxsaylı elmi araşdırmalardan aydın olur ki, istedadlı alim və publisist əsərlərinin əksəriyyətində kitab, söz və mütaliə haqqında dəyərli fikirlərə geniş yer ayırmışdır.

Xalq şairi yüksək səviyyəli, ali mədəniyyətli və geniş dünyagörüşlü oxucu, eyni zamanda nəyi oxuyub-oxumamağı başa sala bilən mahir kitab təbliğatçısı olmuşdur. Xalqın bəxtiyar oğlu əsərlərində insanların tərbiyə və inkişafında elmin roluna böyük əhəmiyyət verir, elm öyrənməyin əvəzsiz mənbəyi olan kitabı və onun mütaliəsini, mənimsənilməsini yüksək qiymətləndirir.

Ensiklopedik biliyə malik şair daim kitabdan bəhrələnmiş, onun Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyəti, xalq şairi kimi tanınmasında kitab və mütaliə əsaslı rol oynamışdır. 1952-ci ildə qələmə aldığı “Kitab” şeri Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının ən mühüm nümunəsidir.

*Kitab dostu, sirdəşidir
Bu dünyada hər bir kəsin.
Elə insan varmı görən,
Çevirdiyi vərəqlərdə
Qəlbi əsib, titrəməsin?! [6]*

Şair oxuculara çatdırmaq istəyir ki, insanın mənəvi dünyasının zənginləşməsində mütaliə, kitab çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Kitabı özünün dostu, sirdəşi sayan Bəxtiyar Vahabzadə hər bir oxucunu mütaliə etməyə səsləyir. Şair burada elə bir məqama toxunmuşdur ki, həqiqətən insan oxuduğu ədəbiyyatla, kitabla birgə təsirlənir, özlüyündə həmin hadisəni yaşayır, bir anlığa əsərin məna dolu dünyasına qərqlənir. Ümumiyyətlə, hər bir kitabın, xüsusilə elmi, elmi-kütləvi, xüsusi ədəbiyyatın mütaliəsi daha şüurlu, diqqətli, müqayisəli xarakterə malik olmalı, fəal idrak prosesindən keçməlidir. Xalq şairinə görə kitab cəmiyyətimizin inkişafına təkan verir, elmimizin, ədəbiyyatımızın, incəsənətimizin tərəqqisini təmin edir.

M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın “Elmi əsərləri”nin çapdan çıxması münasibətilə yazdığı məktubunda görkəmli mütəfəkkirin kitaba necə hörmət bəslədiyinin, fəlsəfi baxışlarının, qeyri-adi yanaşma tərzinin şahidi oluruq. Məktubda yazır:

*Kitab işıq dolu bir lələzardır,
Kitab olan yerdə işıq da vardır.
Torpağa dönsə də onu yazan əl,
Ürəyi çırpınır hələ bu gün də.*

Şair burada bildirir ki, torpağa dönmüşlərin ürəyinin hərarətini öz ürəklərinin hərarətinə qatıb, qəlblərə nur paylayan kitabxanaçılara mən dərin münasibət bəsləyirəm.

Hər vaxt Bəxtiyar Vahabzadənin fikirlərini qiymətləndirən, onu ən hörmətli müəllimi hesab edən, kitabxanaşünaslıq elminin canlı epopeyasını yaradan Əməkdar elm xadimi, “Şöhrət” ordenli, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfov xalq şairini istər yaradıcılıq sahəsində, istər ictimai-siyasi xidmətində, istərsə də fəlsəfi duyumunda yüksək səviyyədə dəyərləndirir. Bu nöqtəyi-nəzərdən prof.A.Xələfov öz mühazirələri zamanı qeyd edərək söyləmişdi ki, xalq şairinin M.F.Axundov adına Milli Kitabxanaya təbrik məktubunda yazdığı bir bəndlik şərinə əsas iki məsələ diqqətə çəkilir: birincisi, kitabın ölməzliyinin ruhla bağlanması, ikincisi, kitabı insanın əsas amili, əsas maddi daşıyıcısı hesab etməsi. Burada əsas cəhət odur ki, “ölməzlik” fəlsəfəsi diqqətə çəkilmiş, kitaba hiss və fikirlərin müqəddəs ocağı, aqillik məbədi kimi baxılmışdır.

Sözə, kitaba, elmə dəyər verən, ömrünün çox hissəsini daim axtarışlarda keçirən şair 15 il ərzində yazılmış 9 poemadan yalnız 5-nin kitaba salınmasını xahiş etmişdi. Məhz bunların içərisində “Sadə adamlar” poeması əsaslı yer tutur. Xalq şairi bu poemada sadələvh səhnələrlə yanaşı, kənd və şəhər problemlərinə toxunmaq, mədəniyyətin ən bariz nümunəsi olan kitabxanaların nəinki şəhər həyatında, hətta ucqar kənd həyatında vacibliyini göstərmək, bir sözlə, kənddə mədəniyyətin yüksəlməsi probleminin qoyuluşu və xarakter yaratmaq baxımdan bu sanballı əsəri saxlamağı mühüm bilmiş və hətta, onu şəer və kitab külliyyatının I cildinə daxil etmişdir [6].

“Sadə adamlar” poemasında şair konkret həyat materialları əsasında əməyin poeziyasını tərənnüm etmişdir. Şair göstərmişdir ki, zəhmətin mənası, ləyaqəti vəzifənin böyük-küçüklüyündə deyil, hər kəsin öz işinə olan sevgisindədir. Həmçinin bu əsər o dövr poeziyasına xas müəyyən sxematiklik əlamətlərindən xali deyildi. Bununla belə burada həyat hadisələrinə hissi- obrazlı münasibətin güclənməsi göz önündədir.

Xalq şairinin elmə gətirdiyi yeniliklərdən ən önəmlisi olaraq qeyd etməliyik ki, ilk dəfə olaraq ədəbiyyatşünaslıq sahəsində əsl kitabxanaçı qız obrazı yaratmışdı. Onun öz ixtisasını necə sevdini, ucqar kənd əhalisini daimi kitabxanadan istifadəyə cəlb etməsini, bir sözlə kitabxanayı yüksək zirvələrə qaldıraraq onun insan həyatında əsaslı rol oynaması fikirlərini böyük məharətlə işlədiyinin şahidi oluruq.

Bəxtiyar Vahabzadənin kitaba, kitabxanaya, kitabxanaçılıq peşəsinə olan dərin hörməti, bu peşənin işçilərini dünyanın ən saf, təmiz ürəkli, öz vicdanı, qeyrəti ilə yaşayan insan hesab etməsi 1956-cı ildə qələmə aldığı “Sadə adamlar” poemasında böyük ustalıqla işlənmişdir.

*Yoxdur vəzifənin, işin, sənətin
Böyüyü, kiçiyi inan ki bizdə;
Vəzni, dərəcəsi hər bir hörmətin
Zəhmətlə ölçülür vətənimizdə.*

Daim kitab oxumaq, müaliə etmək məsələlərini əsərlərində, çıxışlarında işıqlandıran xalq şairi buna xüsusi önəm verilməsini istəmişdir. Onun fikrincə, istər orta, istərsə də ali məktəblər proqram üzrə dərslük səviyyəsində məlumat verməklə kifayətlənməməlidir. Dərs proqramını ağacın kökünə bənzətsək, bu barədə əlavə məlumatın hərəsi bir tərəfə şaxələnən qol-budağa bənzətmək olar. Qol-budağı bilmədən kökü yaxşı dərk etmək mümkün olmadığı kimi əlavə məlumatsız da əsas proqramı tam mənada dərk etmək mümkün deyil. Əlavə məlumatı isə nə dərslüyün, nə də müəllimin əvvəlcədən müəyyən edilmiş proqram üzrə verməyə imkanı yoxdur. Burada müəllimin şərəfli vəzifəsi şagirdlərdə kitaba sevgi hissini aşılamaq olmalıdır.

Yadda saxlanılmalıdır ki, şəxsi müaliənin verdiyini heç bir məktəb, heç bir müəllim verə bilməz. Buna görə də biz gənclərimizə kitaba böyük məhəbbət hissini hələ uşaqlıqdan aşılamalı, onların müaliə qabiliyyətini artırmalıyıq. Bu işdə valideynlər məktəbə yaxından kömək etməli, onların müaliəsinə nəzarət qoymalıdır. Şagird kitabı qiymət almaq xatirinə deyil, könüllü, öz şəxsi təşəbbüsü və sevgisi ilə oxumalıdır. Məktəb kitabxanaları, kütləvi kitabxanalar, şagirdlərin şəxsi kitabxanası, müxtəlif ədəbi gecələr, görüşlər bu məqsədə xidmət etməli, uşaqlarda kitaba marağı artırmalıdır [8].

Yekun olaraq söyləyə bilərik ki, Bəxtiyar Vahabzadə irsi bu gün də öz aktuallığını saxlayır, onun fəlsəfəsi xalqın müdrikliyindən və klassik irsimizdən gələn fəlsəfə olub gələcək nəsillər üçün bir örnək olaraq qalacaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A.A. *İnformasiya cəmiyyətinin formalaşmasında kitabxanaların vəzifələri // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. Bakı: Bakı Universiteti nəşr-tı, 2005. №2. s.5-17.*
2. Xələfov A.A. *Müstəqillik illərində Azərbaycanda kitabxanaşünaslığın inkişafı // Elmi əsərlər. Bakı: MEK, 2009. №10. s.3-27.*
3. *“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya.1999. №1. s.3-20.*
4. Knyaz Aslan. *Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu: Monoqrafiya. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2008. s.56.*
5. Stefon Kinzer. *Qorxu və təhlükələrdən poetik ruh yenilməz / “Nyu-York Tayms” qəzetində xalq şairi B.Vahabzadə haqqında dərc edilmiş məqalə // Ədəbiyyat, 1997. 30 oktyabr. s.3.*

6. Vahabzadə B. Əsərləri: I c. Bakı: Azərbaycan nəşr-ti, 2001.
7. Vahabzadə B. Foto-kitab. Bakı: Azərbaycan nəşr-ti, 1995. 128 s.
8. Vahabzadə B. Müəllimə sevgi olarsa (Orta məktəbdə ədəbiyyatın tədrisi) // Kommunist, 1978.16 mart. s.5.

**BAKHTIYAR VAHABZADEH ABOUT
THE BOOK, LIBRARY AND LIBRARIAN**

G.SAFAROVA

SUMMARY

The present article reflects Bakhtiyar Vahabzadeh's thoughts about the book, library, librarian and reading. The poet's philosophical thoughts analyzed in this article as well. The poet's thoughts are of great importance in the contemporary age.

**БАХТИЯР ВАХАБЗАДЕ О КНИГЕ,
БИБЛИОТЕКЕ И БИБЛИОТЕКАРЕ**

Г.САФАРОВА

РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена мыслям великого поэта и философа Бахтияра Вахабзаде о книге, библиотеке, библиотекаре и чтении. Статья также освещает философические мысли поэта. Его рассуждения играют значимую роль в современное время.